

ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ МОТИВАЦІЇ МАЙБУТНІХ ПРАЦІВНИКІВ ДСНС УКРАЇНИ ЗА ЧАС НАВЧАННЯ У ВНЗ

І.М. Ушакова, к. психол. н., доцент, НУЦЗУ

Проблема мотивації і мотивів поведінки та діяльності - одна із стрижневих у психології. Не дивно, що ця проблема з давніх пір займає уми вчених - психологів. Їй присвячено безліч публікацій і серед них - монографії російських авторів (В. Асєєв, І. Васильєв, М. Магомед - Емінов, Є. Ільїн, В. Ковальов, О. Леонтєв, С. Москвичова та інші), а також зарубіжних авторів (Х. Хекхаузен, Д. Аткинсон, Д. Халл, А. Маслоу тощо) [2].

Мотивація професійної діяльності - це дія конкретних мотивів, які обумовлюють вибір професії та тривале виконання обов'язків, пов'язаних з цією професією [3].

Виділяють такі види професійної мотивації:

1) зовнішня (наприклад, заробити гроші, зайняти певну посаду тощо) і внутрішня (розуміння сенсу діяльності, переконаність у її необхідності та корисності);

2) змістовна (яка спирається на збіг діяльності з потребами особистості) і процесуальна (пов'язана з досягненням конкретних цілей професійної діяльності).

До діяльності людини спонукають, як правило, кілька мотивів, що утворюють мотиваційний комплекс. Одні мотиви у цій системі мають велику спонукальну силу, здійснюють більший вплив на діяльність і частіше актуалізуються. Інші мотиви мають слабку спонукальну силу і знаходяться в низу ієрархії мотивів.

Мотив проявляється з різною силою в залежності від конкретних обставин життя, впливу інших людей, часових факторів та інше. Тому й ієрархія мотивів, незважаючи на відносну стабільність, не є абсолютно стійким психічним утворенням. Спонукальна сила окремих мотивів іноді може змінюватися під впливом різних соціальних і психологічних факторів. Мотивація організовує цілісну поведінку, підвищує професійну активність, істотно впливає на формування мети і вибір шляхів її досягнення і суттєво впливає на весь процес генезису психологічної системи діяльності [1].

Високорозвинена система професійної мотивації є джерелом професійного саморозвитку особистості. Вона забезпечує ефективне цілепокладання, активність і наполегливість у досягненні поставлених цілей. Тому формування професійної мотивації є рівноцінним з іншими завданням у процесі становлення фахівця у процесі навчання у ВНЗ.

Вивчення динаміки професійної мотивації майбутніх працівників ДСНС було проведено нами на базі НУЦЗУ на факультеті оперативно-рятувальних сил. З цією метою була використана методика "Діагностика мотиваційної структури особистості" (опитувальник В.Е. Мільмана).

Результати свідчать, що найбільш вираженим мотивом і у курсантів першого, і п'ятого курсів НУЦЗУ є мотив соціального статусу (7,75 і 8,5 балів відповідно), тобто прагнення бути шановним членом професійної спільноти. Найменші показники у досліджуваних першого курсу (3,38 бали) - за шкалою мотивації соціальної корисності, тобто першокурсники недостатньо усвідомлюють важливість їх майбутньої професійної діяльності для суспільства. У п'ятикурсників же найменші бали отримані за мотивами: підтримання

життєзабезпечення, комфорт, суспільна корисність (по 5,13 бали). Тобто, майбутні рятувальники не вбачають у своїй професійній діяльності широких можливостей для задоволення відповідних потреб або поки не розуміють, як це зробити. Але статистично (за t-критерієм Стьюдента) достовірні відмінності (на рівні $p \leq 0,01$) отримані саме за шкалою СК (суспільна корисність), що означає, що курсанти п'ятого курсу більше розцінюють виконання завдань майбутньої службової діяльності як засіб допомоги суспільству і саме це підштовхує їх до професійної діяльності.

Що стосується реального стану мотивів, то, як свідчать отримані дані, у представників першого курсу найбільш вираженим є мотив соціального статусу (7,13), тобто відчуття власної затребуваності в оточенні. Найменш вираженими - мотиви комфорту (3,63), загальної активності (4,63) і суспільної корисності (4,38). Це означає, що курсанти першого курсу, що прийняли участь у дослідженні, поки не можуть у повному обсязі реалізувати свою потребу в комфорті (що зрозуміло, оскільки вони живуть в казармі), загальну активність і потребу приносити суспільству користь. Для п'ятикурсників же найбільш вираженим є показник підтримки забезпечення (7,25), а найменш - суспільної корисності (4,63). Практично всі показники реального стану мотивів у курсантів п'ятого курсу вище (крім показника соціального статусу), що означає, що вони мають більше можливостей для задоволення мотивів своєї професійної діяльності або прикладають більше зусиль для цього. Як свідчать результати статистичного аналізу, першокурсники більше задоволені своїм соціальним становищем, ніж курсанти п'ятого курсу. Але останні мають більше можливостей для задоволення своїх вітальних потреб і потреб у комфорті.

Таким чином, у майбутніх працівників ДСНСУ найбільш виражені мотиви підтримки життєдіяльності, мотив соціального статусу, потреба в матеріальній винагороді, і пізнання змісту конкретної праці. Найнижчі показники спостерігаються за мотивами комфорту, суспільної корисності, естетичними і матеріальними, творчими мотивами.

Як показало наше дослідження, в процесі професійного становлення майбутніх рятувальників зменшується значення мотивів, пов'язаних з отриманням професійних знань і навичок, мотивів престижу і утилітарних мотивів, мотивів отримання морального задоволення від виконуваної роботи, а також бажання приносити користь суспільству своєю роботою. Але підвищується спонукальна сила мотиву отримання заробітної плати. На нашу думку, така тенденція пов'язана з недостатнім усвідомленням респондентами значущості їх професійної діяльності для функціонування і розвитку суспільства.

Вищеописані результати можуть бути використані для розробки програми формування оптимальної мотивації професійної діяльності у майбутніх працівників ДСНСУ.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бакшаева Н.А. Психология мотивации студентов / Н.А. Бакшаева, А.А. Вербицкий. — М.: Логос, 2006. — 184с..
2. Ильин Е. П. Мотивация и мотивы / Е.П. Ильин. — СПб: Питер, 2000. — 502 с.
3. Столяров А.А. Влияние учебной деятельности в военном вузе на формирование мотивации личности: автореф. дис. на соискание ученой степени канд. психол. наук: спец. 19.00.01 / Общая психология / А.А. Столяров. — Новосибирск, 2002. — 21 с.